

رؤسای عدلیه و دادگستری در دوران پهلوی به روایت تصویر

مهدی جنگروی

تحولات عدلیه و دادگستری در دوران پهلوی، ادامه تحولانی است که پس از نهضت مشروطیت در حوزه‌های مختلف از جمله قضا و داوری در کشور ما رخ داد. از مشخصات ویژه نظام قضایی عصر پهلوی عرفی کردن قضاوت و محدود کردن قضاوت شرعی به اموری نظیر نکاح و طلاق بود که پس از مشروطیت توسط برخی از روشنفکران غربگرا دنبال می‌شد. این در حالی بود که تا پیش از آن امور قضایی برعهده علما و روحانیون قرار داشت. اما میل به جدایی دین از سیاست و قضاوت و تمامی شئون زندگی اجتماعی و سیاسی کشور مسئولین امور قضایی کشور را پس از مشروطه به سمت عرفی سازی در حوزه قضایی سوق داد. با روی کار آمدن رژیم پهلوی که سکولاریزه کردن جامعه ایرانی یکی از اهداف آن بود، سیر عرفی سازی در عرصه‌های مختلف با چاشنی زور، ترور و زندان و ارباب شتاب بیشتری پیدا کرد. اجرای پروژه عرفی سازی امور قضایی کشور در عصر رضاخانی برعهده علی‌اکبر داور گذاشته شد. هنگامی که علی‌اکبر داور در هجدهم بهمن ماه ۱۳۰۵ به وزارت عدلیه منصوب شد برای آنکه وظایفی را که به او محول شده بود، زودتر به انجام رساند در تاریخ ۲۷ بهمن ماه ۱۳۰۵ با گذراندن ماده واحده‌ای از مجلس شورای ملی، دست خود را در تغییر ساختار عدلیه بازگذاشت. داور با استفاده از اختیار مزبور در آخرین روزهای بهمن ماه ۱۳۰۵ عدلیه را منحل کرد و عدلیه جدید را در اردیبهشت ۱۳۰۶ بنا نهاد! وی با توجه به روحیات ضددینی و تحصیلات رشته حقوق در غرب، مناسب‌ترین فرد برای این منظور محسوب می‌شد. هدف اصلی داور از انحلال عدلیه، پاکسازی دستگاه قضایی از قضات و مقاماتی بود که میلی به غربی و غیرعرفی کردن عدلیه نداشتند. تلاش داور در تجدید سازمان دستگاه قضایی کشور حذف روحانیون و جذب تحصیل‌کردگان و قضات متجدد و جدید را در پی داشت. محسن صدرالاشراف مهم‌ترین دغدغه داور را خارج کردن

عدلیه «از صورت آخوندی» عنوان نموده و اضافه می‌کند: «چون در آن تاریخ اکثر قضات، اهل علم و معمم بودند و من از آن زمره بودم جز معدودی از قضات سابق، باقی قضات و اعضای عدلیه را از متجددین تشکیل داد ولی نه برحسب لیاقت و مدرک علمی بلکه فقط به ظاهرسازی پرداخت»^۱

این اقدام باعث بروز آشفتگیهای فراوانی در امور قضایی کشور شد تا جایی که داور مجبور به تجدیدنظر مقطعی در نحوه عملکرد خود در دادگستری شد. وی در این خصوص اذعان کرده بود:

ما عدلیه را ساختم با جوانان تحصیل کرده ولی در عمل لنگ ماندیم و هر قدر از این وزارتخانه و آن وزارتخانه اشخاص را انتقال دادم باز هم درست نمی‌آمد، بالاخره ناچار شدیم باز رفتیم به سراغ همان کهنه‌ها که در مدارس صدر و دارالشفا و مدرسه مروی سالها برای تحصیل حصیر پاره می‌کردند. ولی با یک تفاوت که آن وقت هر کدام به ماهی پنجاه شصت تومان و فوقش صد تومان قانع بودند و در نهایت علاقه و ایمان کار می‌کردند، حالا که به سراغشان رفته و به کار دعوتشان می‌کردیم می‌گفتند همان حقوقی که به سایرین می‌دهید برای ما هم منظور بدارید، والا نمی‌پذیریم. البته ناگزیر از قبول بودم، برای اینکه چیزی نمانده بود که چرخهای دادگستری دنیا پسند از کار باز ماند.^۲

۳۰۴

علی‌رغم این اعتراف، داور و دستگاه رضاخانی از اهداف اصلی خود در زمینه عرفی سازی دستگاه قضایی باز نماندند و با تصویب قوانین مغایر با شرع که عمدتاً از قوانین عرفی کشورهای اروپایی اقتباس شده بود این روند ادامه پیدا کرد. از جهت نام دستگاه قضایی نیز در سال ۱۳۱۹ در دولت منصور و با تصویب مجلس شورای ملی وزارت عدلیه به وزارت دادگستری تغییر نام داد.

آشفتگی دستگاه قضایی ایران در دوره محمدرضا پهلوی نه تنها ادامه داشت، بلکه تشدید نیز شد. دخالت در بار و کانونهای قدرت در صدور رأی دادگاه حتی به قیمت تغییر قانون مواردی است که به کرات در دادگستری عصر پهلوی دوم نیز رخ داد که برای نمونه می‌توان به پرونده حسین همدانیان، انهاری و... اشاره نمود.

۱. محسن صدر (صدرالاشراف)، خاطرات، ص ۲۸۸

۲. حسن اعظام قدسی، خاطرات من یا روشن شدن تاریخ صد ساله، تهران، انوریجان، ۱۳۴۹، ج ۲، صص ۲۰۰-۲۰۱.

تاریخچه دادگستری را در دوران سلطنت محمدرضا پهلوی می‌توان به سه دوره زمانی تقسیم نمود:

دوره اول - از زمان اشغال کشور توسط بیگانگان تا کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲

دوره دوم - از کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ تا سال ۱۳۴۲

دوره سوم - از سال ۱۳۴۲ تا سقط و اضمحلال خاندان پهلوی در سال ۱۳۵۷

در طول سلطنت پهلوی از مهدی مشیرفاطمی (عمادالسلطنه) به عنوان اولین وزیر عدلیه در کابینه محمدعلی فروغی (ذکاءالملک) و یحیی صادق وزیر که آخرین وزیر دادگستری در کابینه شاپور بختیار بود، می‌توان نام برد.

در طول این مدت چهل و یک نفر مسئولیت وزارت عدلیه قبلی یا وزارت دادگستری بعدی را بعهده داشتند که بعضی از آنها چندبار به این مقام منصوب شده‌اند. و برخی دیگر مثل محمد سروری، حسن سمیعی و محمد مجلسی تنها کفالت این وزارتخانه را بعهده داشته‌اند.

در این شماره از فصلنامه، تصاویر وزرای عدلیه و دادگستری در دوران پهلوی و اسامی متولیان قضای کشور از بدو مشروطیت تا پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ را به چاپ می‌رسانیم.

فهرست اسامی وزراء دادگستری از بدو مشروطیت (۱۹ ذیحجه ۱۳۲۴) تاکنون

نام	از	تا	کابینه
مشیر السلطنه	۱۳۲۴ ذیحجه	—	مشیر الدوله
فرمانفرما	۱۲۸۶/۱/۲	۱۲۸۶/۲/۸	وزیر الفخیم
سید محمودخان علاءالملک	۱۲۸۶/۲/۱۲	۱۲۸۶/۶/۸	میرزا علی اصغر خان اتابک
میرزا حسنخان مشیرالملک	۱۲۸۶/۶/۲۳	۱۲۸۶/۷/۲۴	مشیر السلطنه
حاج مخیر السلطنه هدایت	۱۲۸۶/۸/۳	۱۲۸۶/۹/۱۴	ناصر الملک
"	۱۲۸۶/۹/۳۰	۱۲۸۶/۱۲/۱۸	نظام الملک
مؤید السلطنه گرانمایه	۱۲۸۶/۱۲/۱۹	۱۳۱۰/۳/۱۲۸	"
محتشم السلطنه	۱۳۲۶/۲/۱۴	۱۳۲۶/۲/۲۳	مشیر السلطنه
"	۱۳۲۶/۲/۱۴	۱۳۲۶/۲/۲۳	"
نظام الملک	۱۲ ذیحجه ۱۳۲۶	۱۳۲۸/۱۰/۱۴	"
مشیر الدوله	۱۳۲۷/۲/۱۱	۱۳۲۷/۲/۲۷	ناصر الملک
فرمانفرما	۱۲۸۸/۴/۲۶	—	محمدولیخان سپهدار اعظم
وثوق الدوله	—	—	"
مشیر الدوله	—	—	"
"	۱۲۸۸/۱۱/۱۶	—	"
سردار منصور	۱۲۸۹/۲/۲۸	آخر ج ۱۳۲۸/۲	"
دبیر الملک	۱۲۸۹/۵/۳	۱۲۸۹/۱۲/۴	مستوفی الممالک
محتشم السلطنه	—	—	سپهدار اعظم
قوام السلطنه	۲۲ رجب ۱۳۲۹	۵ روزه	"
مشیر الدوله	۱۲۹۰/۵/۲	۱۲۹۰/۹/۷	صمصام السلطنه
محتشم السلطنه	۱۲۹۰/۹/۷	۱۲۹۱/۱۰/۲۸	"
پرنس ارفع الدوله	۱۲۹۱/۱۱/۱	مردادماه ۱۲۹۳	پرنس علاء السلطنه
ذکاء الملک	مرداد ۱۲۹۳	۱۲۹۳/۱۲/۲۰	مستوفی الممالک
"	۱۲۹۳/۱۲/۲۴	۱۲۹۴/۲/۷	مشیر الدوله
"	۱۲۹۴/۲/۱۰	۱۲۹۴/۴/۴۱	عین الدوله
پرنس علاء الدوله	۱۲۹۴/۵/۱۲	۱۲۹۴/۱۰/۱۳	مستوفی الممالک

نام	از	تا	کابینه
پرنس علاءالدوله	۱۲۹۴/۱۰/۱۵	۱۲۹۴/۲/۱۲	فرمانفرما
علاءالملک	۱۲۹۴/۱۲/۱۲	شهریور ۱۲۹۵	محمدرئی خان سیه‌دار اعظم
نصرت‌الدوله	۹ شوال ۱۲۹۵	۱۲۹۶/۳/۶	وثوق‌الدوله
ممتاز‌الدوله	۱۲۹۶/۳/۸	۱۲۹۶/۸/۲۸	پرنس علاءالسلطنه
حاج مخبرالسلطنه هدایت	۱۲۹۶/۸/۲۸	جدی ۱۲۹۶	عین‌الدوله
" " "	۱۲۹۶/۱۰/۷	۱۲۹۷/۲/۵	مستوفی‌الممالک
نصرالملک	۱۲۹۷/۲/۸	—	صمصام‌السلطنه
ممتاز‌الملک	—	۱۲۹۷/۶/۱۱	"
نصرت‌الدوله	۱۲۱۲۹۷/۶/۱۱	—	وثوق‌الدوله
نصرالملک	—	۱۲۹۹/۴/۳	"
ممتاز‌الملک	۱۲۹۹/۴/۱۰	۱۲۹۹/۸/۴	"
میرزا اسلیمان خان مکیه	۱۲۹۹/۸/۵	۱۲۹۹/۱۱/۱۵	سیه‌دار اعظم (سردار منصور)
عباس میرزا سالارلشکر	۱۲۹۹/۱۱/۲۷	۱۲۹۹/۱۲/۳	"
منصورالسلطنه (کفیل)	۱۲۹۹/۱۲/۳	۱۳۰۰/۳/۳	سیدضیاء‌الدین طباطبائی
عمیدالسلطنه	۱۳۰۰/۳/۱۴	۱۳۰۰/۶/۸	قوام‌السلطنه
مشارالسلطنه قدیمی	۱۳۰۰/۷/۸	۱۳۰۰/۷/۱۶	"
عمیدالسلطنه	۱۳۰۰/۷/۱۷	۱۳۰۰/۱۰/۲۷	"
سردار معظم خراسانی	۱۳۰۰/۱۱/۲	۱۳۰۱/۱۰/۲۲	مشیرالدوله
مشارالسلطنه	۱۳۰۱/۲/۲۲	۱۳۰۱/۱۰/۳۰	قوام‌السلطنه
ممتاز‌الملک	۱۳۰۱/۱۱/۱۰	۱۳۰۲/۲/۲۴	مستوفی‌الممالک
حکیم‌الملک	۱۳۰۲/۲/۱۴	۱۳۰۲/۶/۳۱	مشیرالدوله
معاوضالسلطنه بیرنیا	۱۳۰۲/۸/۵	۱۳۰۳/۵/۳۱	سردار سپه
ادیبالسلطنه سمعی	۱۳۰۴/۶/۸	—	"
نصرت‌الدوله	۱۳۰۴/۵/۱۸	۱۳۰۴/۹/۲۸	"
مهدی فاطمی عمادالسلطنه	۱۳۰۴/۹/۲۹	۱۳۰۵/۳/۱۵	ذکاءالملک
منصورالسلطنه (کفیل)	۱۳۰۵/۳/۱۵	۱۳۰۵/۷/۱۶	مستوفی‌الممالک
وثوق‌الدوله	۱۳۰۵/۷/۲۶	۱۳۰۵/۱۱/۱۸	"

نام	از	تا	کابینه
علی اکبر داور	۱۳۰۵/۱۱/۱۸	۱۳۰۶/۳/۵	مستوفی الممالک
"	۱۳۰۶/۳/۱۱	۱۳۰۹/۱۱/۱	حاج منخبر السلطنه هدایت
"	۱۳۰۹/۱۱/۱	۱۳۱۲/۶/۲۱	"
سید محسن صدر	۱۳۱۲/۶/۲۶	۱۳۱۵/۷/۱۶	ذکاء الملک
دکتر متین دفتری	۱۳۱۵/۷/۱۷	—	محمود جم (دادگستری ۱)
"	۱۳۱۶/۷/۱	۱۳۱۸/۸/۲۰	"
محمد سروری (کفیل)	۱۳۱۸/۸/۳	۱۳۱۹/۴/۴	دکتر متین دفتری
"	۱۳۱۹/۴/۵	۱۳۱۹/۴/۱۸	منصور الملک
مجید آهی	۱۳۱۹/۴/۱۸	۱۳۲۰/۶/۵	"
"	۱۳۲۰/۶/۶	۱۳۲۰/۶/۳۱	محمد علی فروغی
"	—	۱۳۲۰/۹/۸	"
"	۱۳۲۰/۶/۱۹	—	"
"	۱۳۲۰/۱۲/۱۸	۱۳۲۱/۵/۶	علی سهیلی
علیرضا کرلو (بهاء الملک)	۱۳۲۱/۵/۲۷	۱۳۲۱/۱۰/۲۹	قوام السلطنه
جواد عامری	۱۳۲۱/۱۰/۳۰	۱۳۲۱/۱۱/۱۴	"
علی اصغر حکمت	۱۳۲۱/۱۱/۲۸	۱۳۲۲/۳/۲۶	علی سهیلی
سید محسن صدر	۱۳۲۲/۵/۱۳	۱۳۲۲/۹/۲۲	"
"	۱۳۲۲/۹/۲۴	۱۳۲۲/۱۲/۱۵	"
شیخ اسدالله معقانی	۱۳۲۲/۱/۷	لین تاریخ در تیریز بودند	محمد ساعد مرغه ای
"	۱۳۲۲/۱/۱۹	۱۳۲۳/۶/۶	"
الهیار صالح	۱۳۲۳/۶/۱۱	۱۳۲۳/۸/۱۸	"
مصطفی عدل منصور السلطنه	۱۳۲۳/۹/۱۴	۱۳۲۴/۱/۲۸	سهام السلطان بیات
الهیار صالح	۱۳۲۴/۲/۲۹	در سانسفازیسکو بودند	ابراهیم حکیمی
حاج عز الممالک اردلان	۱۳۲۴/۳/۱۶	قبول وزارت نمودند	سید محسن صدر
نصر الملک هدایت	۱۳۲۴/۳/۲۶	۱۳۲۴/۷/۳۰	"
حاج عز الممالک اردلان	۱۳۲۴/۸/۱۲	۱۳۲۴/۱۱/۱	ابراهیم حکیمی
اتوشیروان سبهدی	۱۳۲۴/۱۱/۲۵	۱۳۲۵/۹/۵	قوام السلطنه

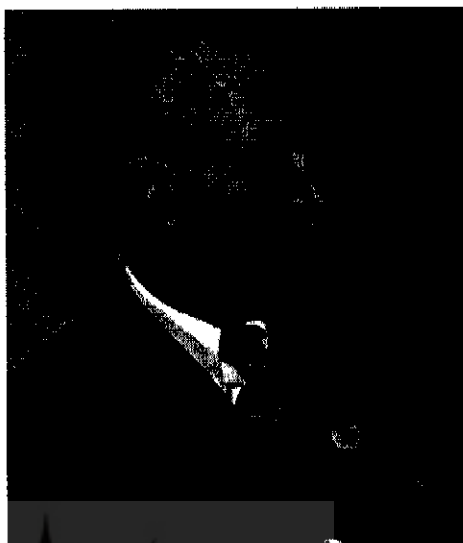
نام	از	تا	کابینه
الهیار صالح	۱۳۲۵/۵/۱۰	۱۳۲۵/۷/۲۶	فوام السلطنه
سیدعلی اکبر موسوی زاده	۱۳۲۵/۷/۲۷	۱۳۲۶/۳/۲۹	
سید مصطفی عدل	۱۳۲۶/۳/۳۰	۱۳۲۶/۶/۵	
از ۲۶/۹/۱۱ نخست وزیر شخصاً به کارهای دادگستری رسیدگی می نمود. رضا تجدد به جای وزیر ۱۳۲۶/۶/۱۹ در ۲۶/۹/۲۳ سردار فاجر حکمت به سمت نخست وزیری انتخاب و پس از صدور فرمان شاه در ۲۶/۹/۲۷ استعفا دادند.			
محمد سروری	۱۳۲۶/۱۰/۶	۱۳۲۷/۳/۲۷	ابراهیم حکیمی
محمدعلی نظام مافی (نظام السلطنه)	۱۳۲۷/۳/۳۱	۱۳۲۷/۶/۳۱	عبدالحسین هزبر
عباسقلی گلشانیان	۱۳۲۷/۷/۱	۱۳۲۷/۸/۵	
سید محسن صدر	۱۳۲۷/۸/۲۶	در ۲۷/۹/۲۷ عدم قبولی خود را اعلام نمود	محمد ساعد مراغه ای
در تاریخ ۲۷/۹/۱۴ نخست وزیر ابلاغ نمود که کارهای دادگستری را شخصاً انجام می دهد.			
دکتر سید محمد سجادی	۱۳۲۷/۱۲/۲۱	۱۳۲۸/۱۲/۲۷	محمد ساعد مراغه ای
میرزا علی آقا هینت	۱۳۲۹/۱/۱۴	۱۳۲۹/۴/۵	علی منصور (منصور الملک)
محمدعلی بوذری	۱۳۲۹/۴/۵	۱۳۲۹/۱۲/۱۶	تیمسار سبهد حاج علی رزم آراء
شمس الدین امیرعلانی	۱۳۳۰/۹/۱	۱۳۳۰/۱۱/۱۹	حسین علاء
میرزا علی آقا هینت	۱۳۳۰/۲/۱۱	۱۳۳۰/۵/۳۰	دکتر مصدق السلطنه
شمس الدین امیرعلانی	۱۳۳۰/۹/۱	۱۳۳۰/۱۱/۱۹	
دکتر حسن سمعی (کفیل)	۱۳۳۰/۱۱/۲۱	۱۳۳۱/۳/۳	
شیخ عبدالعلی لطفی لاریجانی	۱۳۳۱/۵/۴	۱۳۳۲/۵/۲۸	
سید جمال اخوی	۱۳۳۲/۶/۱	۱۳۳۲/۹/۱۴	تیمسار سبهد زاهدی
دکتر سید فخرالدین شادمان	۱۳۳۲/۹/۱۴	۱۳۳۴/۱/۱۶	
دکتر علی امینی	۱۳۳۲/۳/۷	۱۳۳۴/۹/۱۴	حسین علاء
جمال اخوی	۱۳۳۴/۹/۱۵	۱۳۳۵/۳/۲۴	
گلشانیان	۱۳۳۵/۳/۲۶	۱۳۳۶/۱/۱۵	
محمد مجلسی (کفیل)	۱۳۳۶/۱/۱۵	۱۳۳۶/۱۲/۱۴	دکتر منوچهر اقبال
محمدعلی هدایتی	۱۳۳۶/۱۲/۱۴	۱۳۳۹/۶/۷	
	۱۳۳۹/۶/۹	۱۳۳۹/۹/۲۹	شریف امامی

نام	از	تا	کابینہ
محمدعلی ممتاز	۱۳۳۹/۱۲/۲۰	۱۳۴۰/۲/۱۴	شریف امامی
نورالدین الموتی	۱۳۴۰/۲/۱۹	۱۳۴۱/۴/۲۷	دکتر علی امینی
دکتر خوشبین	۱۳۴۱/۴/۳۰	۱۳۴۱/۱۱/۲۹	علم
دکتر محمد باہری	۱۳۴۱/۱۱/۳۰	۱۳۴۲/۱۲/۱۷	"
باقر عاملی	۱۳۴۲/۱۲/۱۷	۱۳۴۳/۱۱/۶	حسنعلی منصور
"	۱۳۴۳/۱۱/۷	۱۳۴۵/۴/۲۰	امیرعباس ہودا
جواد صدر	۱۳۴۵/۴/۲۰	۱۳۴۷/۹/۳	"
منوچہر پرتو	۱۳۴۷/۹/۳	۱۳۵۰/۶/۲۱	"
صادق احمدی	۱۳۵۰/۶/۲۲	ناکون	"
"	۱۳۵۰/۶/۲۸	۱۳۵۴/۷/۱	"
"	۱۳۵۴/۷/۱	۱۳۵۶/۵/۲۵	"
غلامرضا کیانپور	۱۳۵۶/۵/۲۷	۱۳۵۷/۶/۴	جمشید آموزگار
محمد باہری	۱۳۵۷/۶/۵	۱۳۵۷/۷/۱۰	جعفر شریف امامی
حسین نجفی	۱۳۵۷/۷/۱۰	۱۳۵۷/۸/۱۴	"
"	۱۳۵۷/۸/۱۵	۱۳۵۷/۱۰/۱۷	کابینہ ارشد غلامرضا ازہاری
یحییٰ صادق وزیری	۱۳۵۷/۱۰/۱۷	۱۳۵۷/۱۱/۲۲	شاپور بختیار

مراسم تاجگذاری رضاشاه در کاخ گلستان (۱۳۰۴): ۱. عبدالحسین تیمورتاش (وزیر دربار) ۲. محمدعلی فروغی (رئیس الوزرا) ۳. مهدی مشیرفاطمی (عمادالسلطنه - وزیر عدلیه) ۴. جعفرقلی سرداراسعد بختیاری ۵. محمود جم ۶. رضاشاه پهلوی | ۱۹۱۷ ع

مصطفیٰ عدل (منصور السلطنہ کفیل وزارت عدلیہ
در سال ۱۳۰۵ شمسی) | ۲۳۲۳-ع

علی اکبر داور وزیر عدلیہ در کابینہ‌های
مستوفی الممالک و مخیر السلطنہ | ۴۳۱۶-ع

میرزا اسد اللہ خان
وزیر عدلیہ

پرویش گاہ علوم انسانی
پرتال جامع علوم انسانی

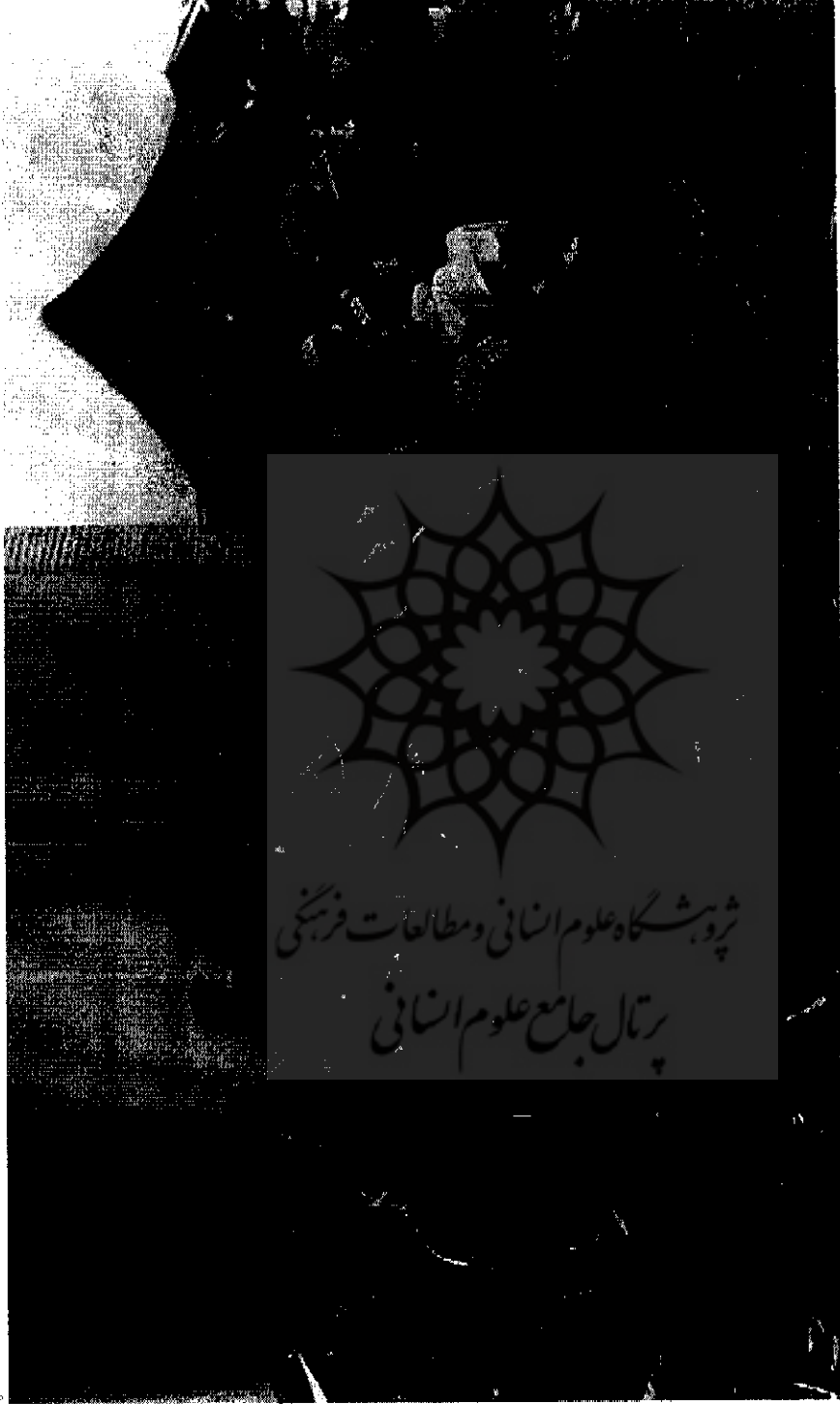
رضاشاه به همراه حسن مستوفی رئیس الوزرا و برخی از مقامات در یک بازدید: ۱. حسن وثوق (وزیر عدلیه) ۲. مهدیقلم هدایت
۳. حسن مستوفی ۴. عبدالرضا الفصیحی ۵. رضاشاه ۶. مرتضی یزدانی‌پناه ۷. کریم بودر جمهوری [۱۸۴۲-۱۸۴۱ع]

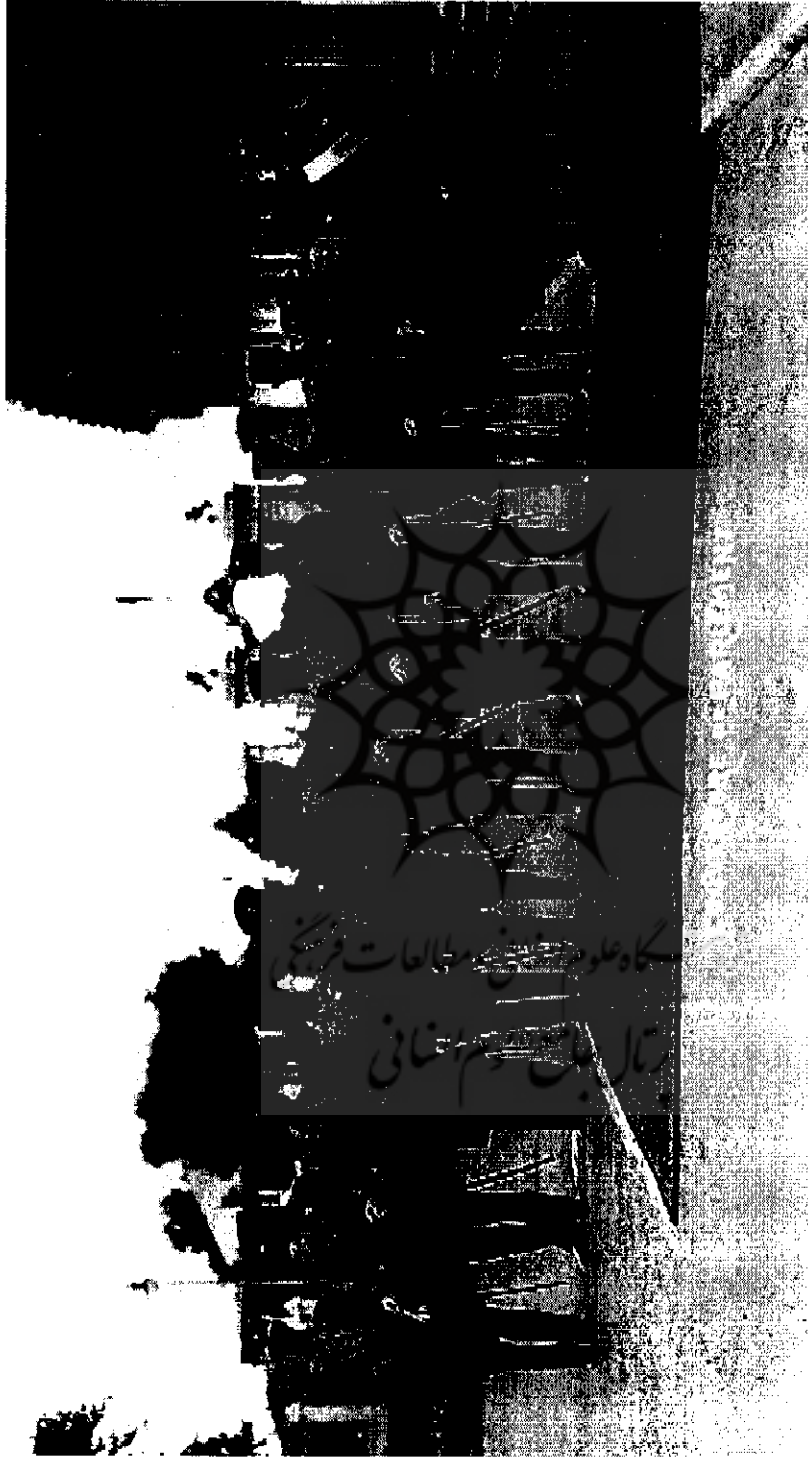
کابینه مهدیقلی مخیر السلطه هدایت در انتظار ورود رضاشاه به مجلس شورای ملی (۱۳۰۶-۱۳۱۲)؛ ۱. فیروز میرزا فیروز
۲. علی اکبر داوود (وزیر عدلیه) ۳. فتح الله باکروان ۴. عبدالحسین تیمورتاش ۵. مهدیقلی هدایت (۴۹۵۶-۴۲ع)

محسن صدر (صدرالاشراف) وزیر عدلیہ کابینہ ذکاءالملک فروغی و محمود جم با لباس تشریفات
(۱۳۱۴): ۱. محسن صدر ۲. محمود جم | ۳۱۶۳-ع۱ |

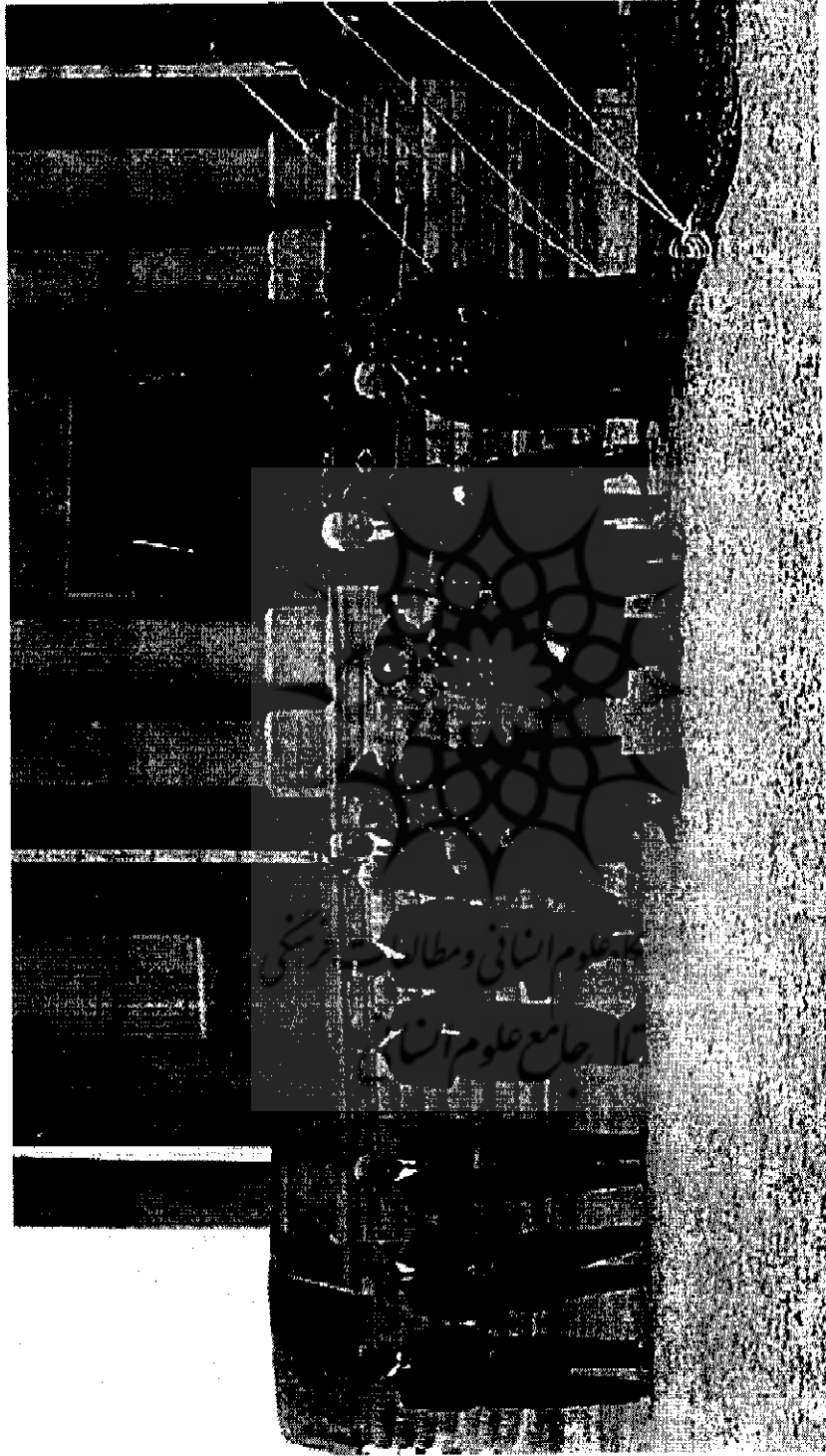

مراسم کشف حجاب با حضور محمدعلی فروغی نخست‌وزیر و برخی از وزراء، مقامات خارجی و همسران ایشان (۱۳۱۶): ۱. فرج‌الله آقاوی ۲. ابوالحسن پورزند ۳. عزیزاله ضرغامی
۴. مرتضی بزداپناه ۵. حسن اسفندیاری ۶. محمدعلی فروغی ۷. محسن صدر (وزیر عدلیه) ۸. لایلا وایسلی کارگزار (همسر بزداپناه) ۹. صفیه نمازی | ۱۴۰۱-ع

محمدعلی فروغی و اعضای کابینه وی در محوطه مجلس شورای ملی: ۱. محمدعلی فروغی ۲. محمد جم ۳. علی اکبر داور ۴. رحیمیل منصور ۵. محسن صدر (وزیر عدلیه)
۶. نظام‌الدین حکمت ۷. علی اصغر حکمت ۸. محمد نخبوان ۹. مصطفی قلی بیات ۱۰. مظفر اعلم ۱۱. علی سهیلی ۱۲. حسین امینی | ۱۳۷-۱۳۷۱ع |

علیرضا پهلوی و برادرانش به همراه محمود جم نخست‌وزیر و برخی از اعضای کابینه وی در مراسم سالروز ۲۴ اسفند در میدان جلالیه تهران (۱۳۱۷). ۱. صادق ویسی ۲. مصطفی قلی‌بیات ۳. مجید آملی ۴. محمود جم ۵. علی‌اصغر حکمت ۶. احمد متین‌دفتری (وزیر دادگستری) ۷. غلامرضا پهلوی ۸. علیرضا پهلوی ۹. عبدالرضا پهلوی ۱۰. محمودرضا پهلوی ۱۱. علی‌اصغر مؤذنبقیسی ۱۲. حسین سیمی ۱۳. علی نقدی [۳۱۵۲-۱ع]

مجید آهی وزیر دادگستری کابینه‌های منصور، فروغی
و علی‌اصغر سهیلی (۱۳۲۰-۱۳۱۹) | ۳۳۶۵-۴۴

محمد سروری کفیل وزارت دادگستری در کابینه‌های
متین‌دفتری و رجبعلی منصور (۱۳۱۸-۱۳۱۹) | ۵۲۰۴-۱ع

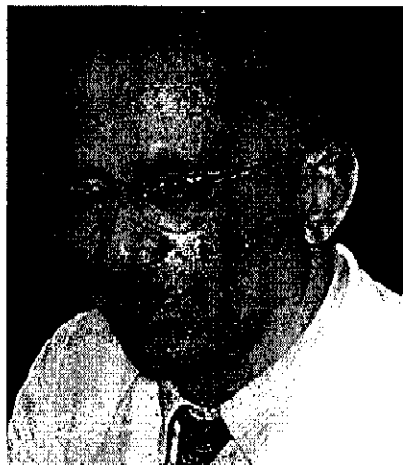
علیرضا فراگزولو (بهاءالملک) وزیر دادگستری
کابینه قوام‌السلطنه (۱۳۲۱)

عباسقلی گلشنانین وزیر دادگستری در دولت
محمدعلی فروغی (۱۳۲۰) | ۴۴۷۰-۴ع

احمد قوام نخست‌وزیر و دیگر اعضای هیئت ایرانی اعزامی به شوروی، جهت انجام مذاکرات سیاسی و اقتصادی (۱۳۳۱): ۱. جهانگیر نفیسی ۲. قاسم مسعودی ۳. حبیب‌اله دری ۴. سلمان اسدی ۵. حمید سیاح ۶. احمد قوام ۷. جواد علمری (وزیر دانشگاهی) ۸. صادق رضازاده‌مشفق ۹. عزت‌اله پیرنظر ۱۰. ابوالحسن عابدی نوری ۱۱. عبدالحسن نیکپور [۲۹۸۷-۸۱]؛

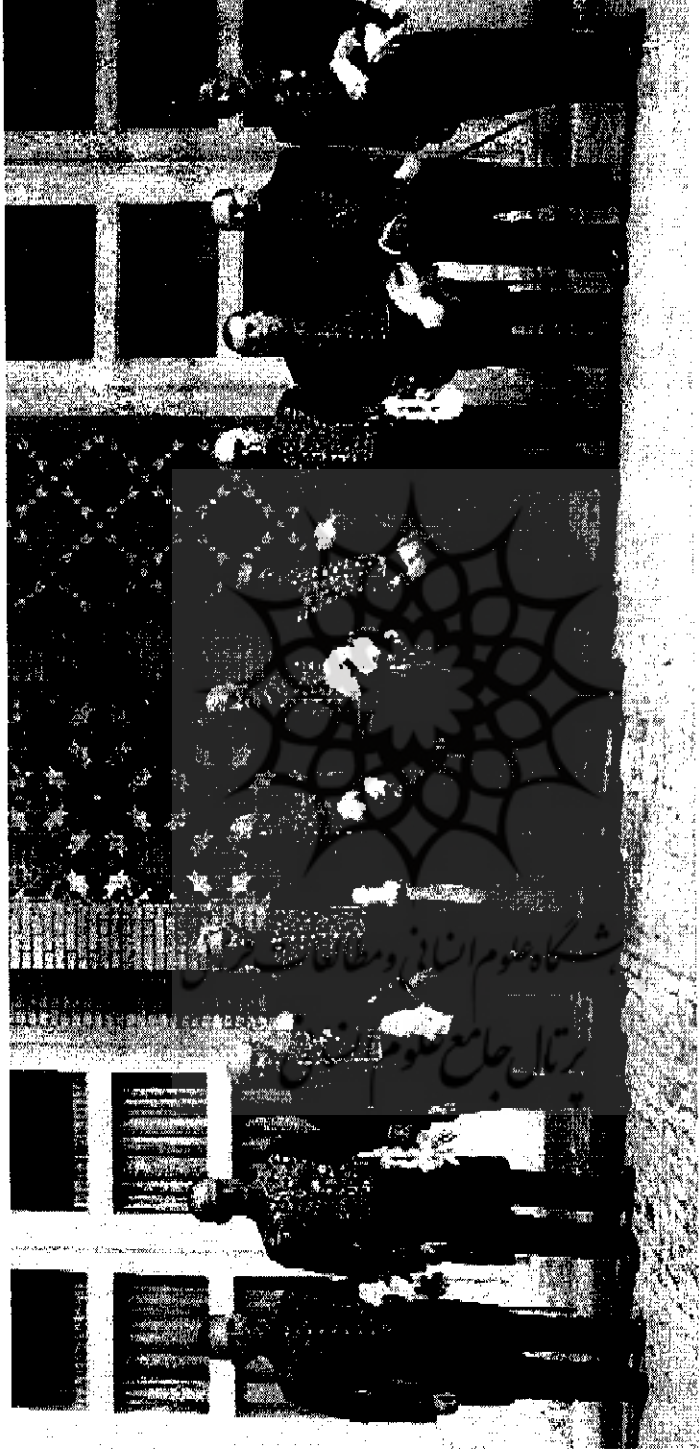
الهیار صالح وزیر دادگستری در
دولت ساعد (۱۳۳۳) | ۴۵۲۶-۴ع

علی اصغر حکمت وزیر دادگستری در
دولت سهیلی (۱۳۲۲-۱۳۲۱) | ۱۹۵۸-۴ع

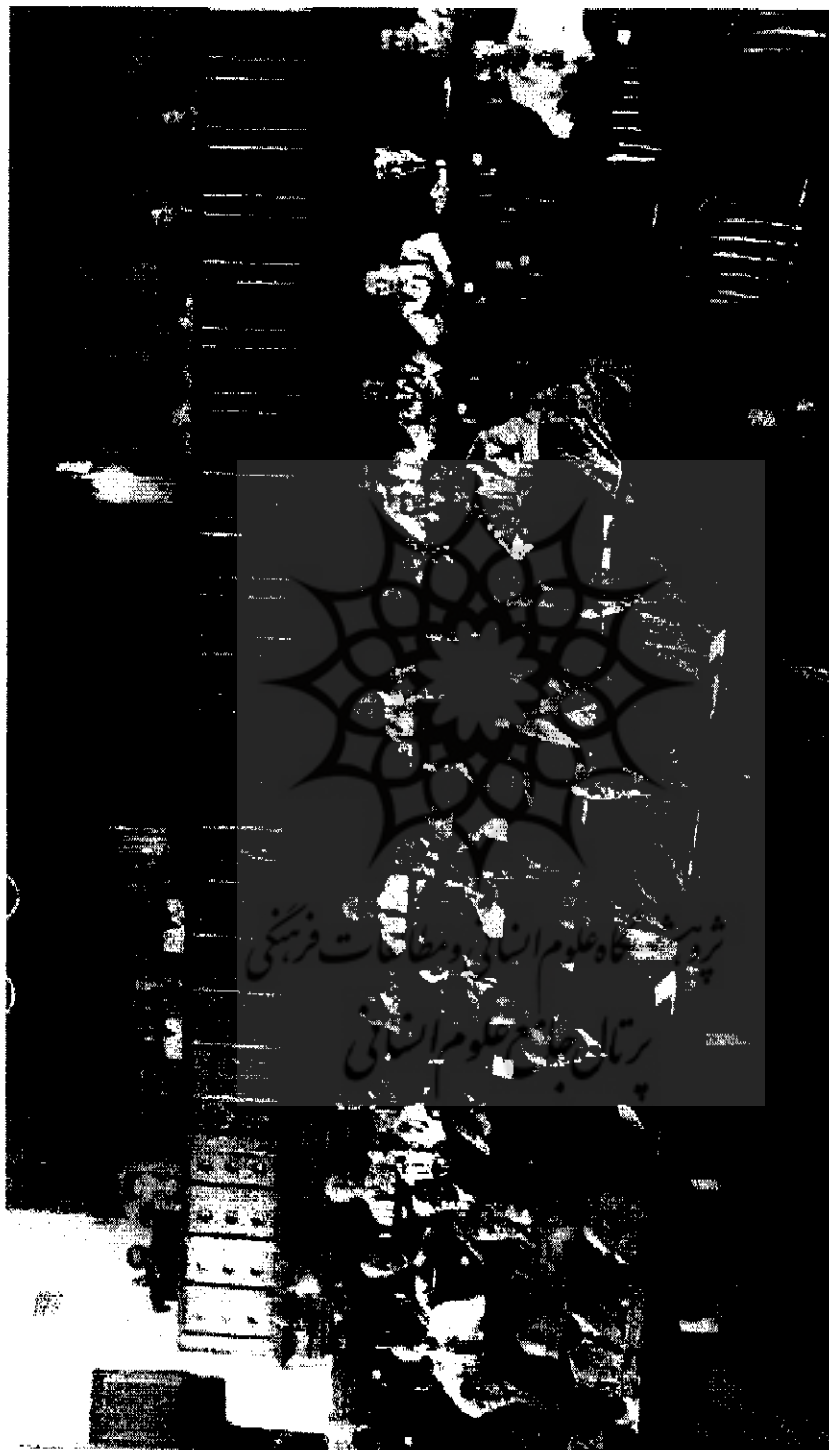

اسدالله ممقانی وزیر دادگستری کابینه محمد ساعد به اتفاق چند تن از
دوستان خود: ۱. اسدالله ممقانی ۲. جواد گنجه‌ای ۳. عباس خلیلی | ۴-۱۶۴۵

هیئت دولت مرضی قلی بیات (سہام السلطان) در یکی از روزهای سلام در کاخ گلستان (۱۳۳۳-۱۳۳۴): ۱. محمد سروری ۲. علی اکبر سیاسی ۳. مصطفی عدل (وزیر دادگستری) ۴. امان‌الله اردلان ۵. حسینی کمال‌مہدایت ۶. مرضی قلی بیات ۷. خلیل قہیمی ۸. عیسی صدیق ۹. نادر آراستہ ۱۰. سعید مالک ۱۱. نصرالہ انظام [ع-۳۳۲۸]

شکوه سوم ان از دولت شاهنشاهی
بر تال جامع علوم

محسن صدر نخست وزیر و اعضای کابینه وی. هنگام حضور در مجلس شورای ملی (۱۳۲۴): ۱. نادر آراسنه ۲. محمود بدر ۳. محسن صدر
حسینی کمال‌مدایت ۵. عباسقلی گلشایان ۶. محمد نخعی ۷. عبدالله مظنی ۸. محمد ذوالفقاری ۹. مهدی فرخ | ۲۱۳۶-۱۴

امان الله اردلان (حاج عز الممالک) وزیر دادگستری کابینه ابراهیم حکیمی (۱۳۲۴) | ۳۵۳۷-ع۱

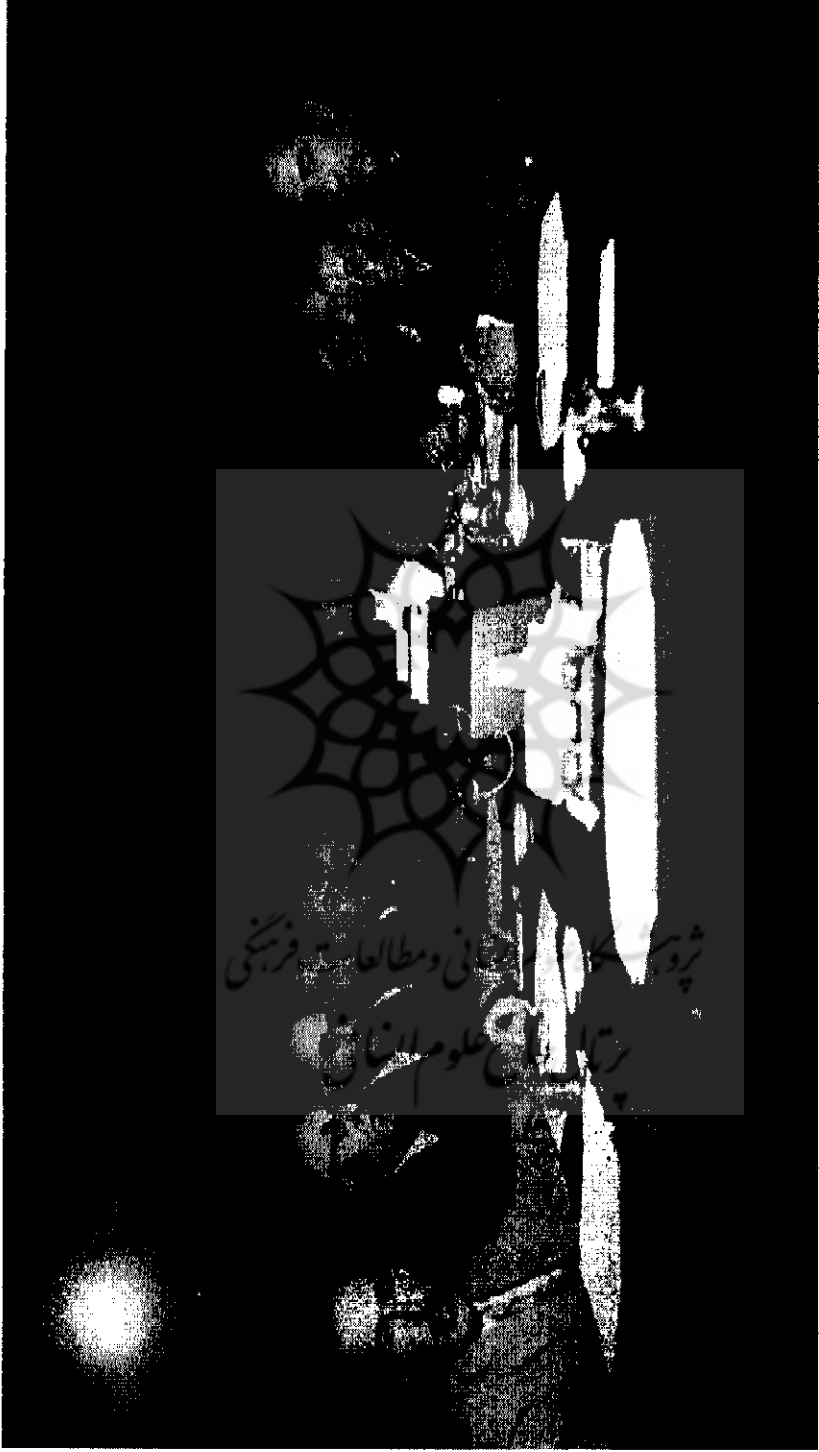
۱. محمدحسین میرزا فیروز ۲. احمد امیر احمدی ۳. مظفر فیروز ۴. نوشیروان سیهیدی (وزیر دادگستری)
۵. احمد قوام ۶. فریدون کشاورز ۷. الهیار صالح ۸. ایرج اسکندری ۹. عبدالحسین مؤید ۱۰. منوچهر آقبال ۱۱. مرتضی بزدی ۱۲. شمس‌الدین امیرعلائی [ع-۳۳۹۲]

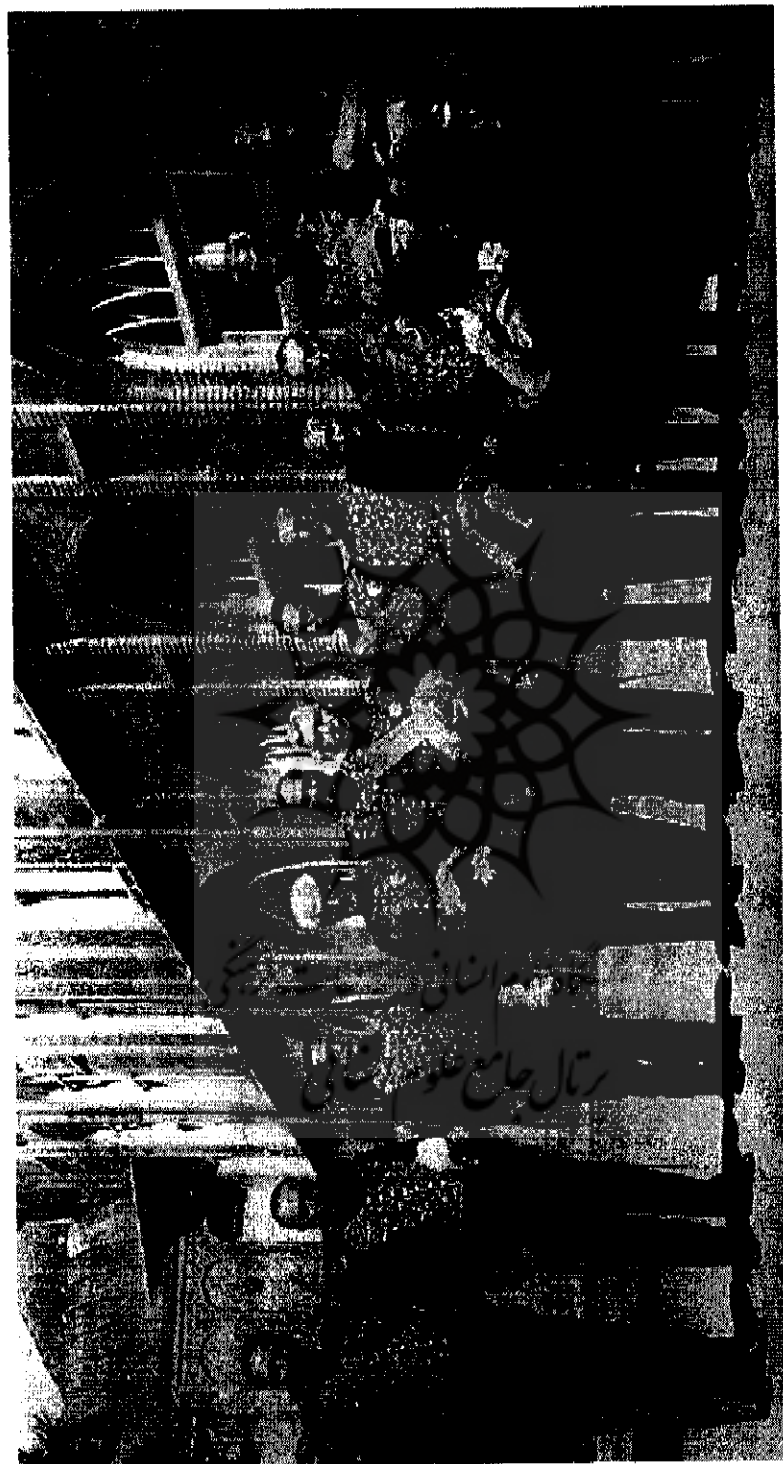

کتابخانه احمد قوام (۱۳۳۵-۱۳۳۶)؛ ۱. علی اکبر موسوی زاده (روزبر دادگستری)؛ ۲. ابوالحسن صادقی؛ ۳. فرج الله آقاوی؛ ۴. منوچهر آقبال؛ ۵. احمد امیر احمدی؛ ۶. محمدعلی صدیون جاهد؛ ۷. احمد قوام؛ ۸. عبدالحمید مزبوری؛ ۹. مصطفی عدال؛ ۱۰. غلامحسین فرور؛ ۱۱. علی اصغر حکمت؛ ۱۲. احمدحسین عدال؛ ۱۳. نصر؛ ۱۴. سلمان امیدی | [ع۱]

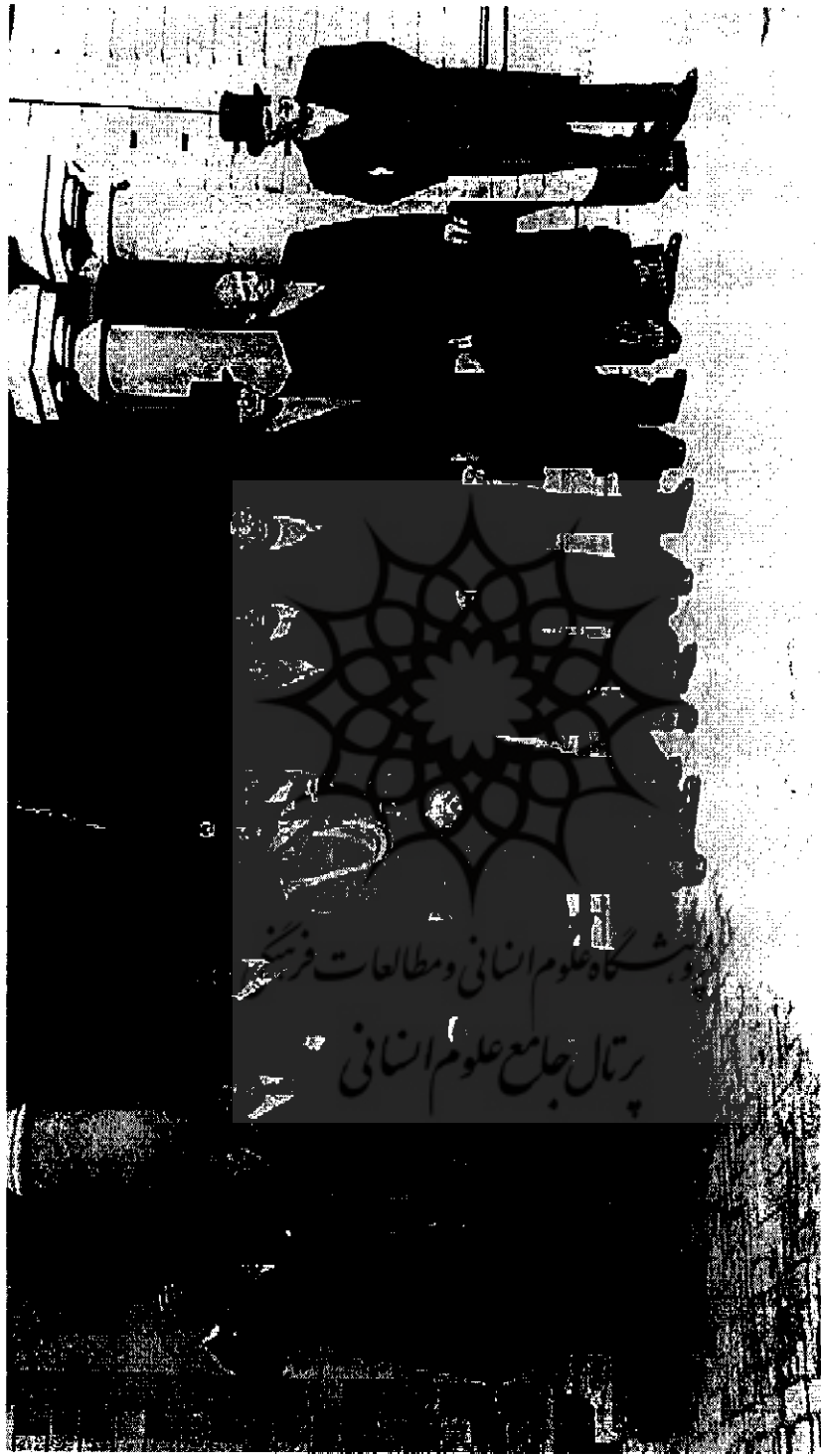

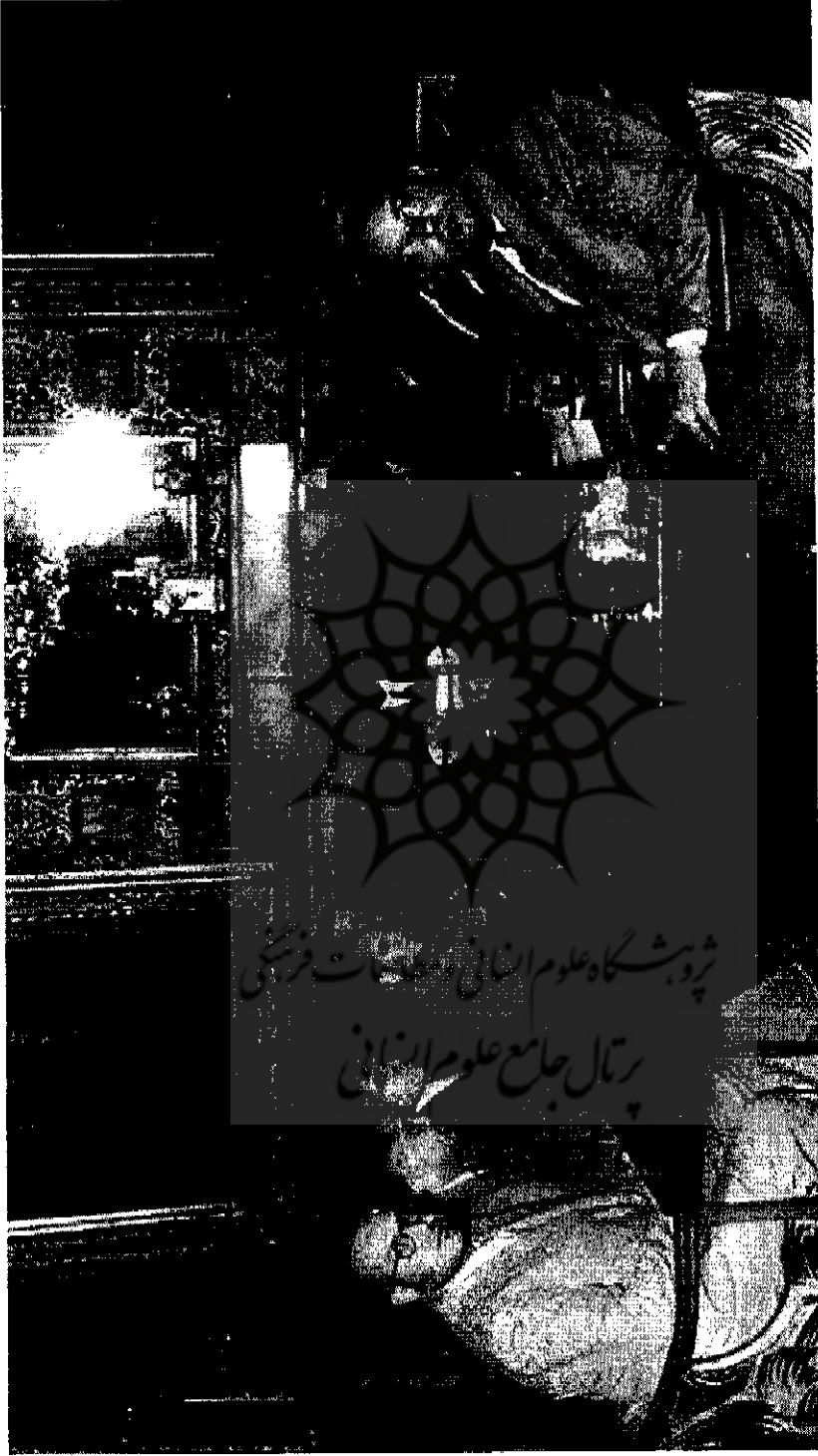
عبدالحسین مؤید نخست‌وزیر و اعضای کابینه وی در یک جلسه کاری (۱۳۲۷): ۱. منوچهر اقبال ۲. نادر آراسه ۳. جمال امامی ۴. مصطفی عدل ۵. عبدالحسین مؤید
۶. احمد امیر احمدی ۷. موسی نوری اسفندیاری ۸. جواد پوشه‌ری ۹. فخرالدین شادمان ۱۰. عباس ادهم ۱۱. محمدعلی نظام‌مانی (وزیر دانشگاهی) | ۱۳۹۳-۱۳۹۴ ع

کتابخانه محمد ساعد در یکی از روزهای سلام در کاخ گلستان (۱۳۳۷-۱۳۳۹): ۱. علی اصغر حکمت ۲. آقاخان اشرفی ۳. تادو آراسته ۴. مصطفی عدل ۵. عباس ادهم ۶. محمد سجادی
(وزیر دادگستری) ۷. محمد ساعدراغدای ۸. جمال امامی ۹. حمید سیاح ۱۰. عبدالحمید رنگه ۱۱. احمد قنبل ۱۲. منوچهر اقبال ۱۳-۱۴ع]

رجبعلی منصور نخست‌وزیر در میان اعضای کابینه خود (۱۳۲۹): ۱. علیقلی اردلان ۲. محمد نغمی ۳. مسعود کیهان ۴. علی هیات (وزیر دادگستری)
۵. محمدعلی وارسته ۶. رجبعلی منصور ۷. علی امینی ۸. مرتضی یزدانی‌پناه ۹. منوچهر اقبال ۱۰. ابراهیم زند ۱۱. اسدالله علم [۱۳۸۱-۱۳۴۰ع]

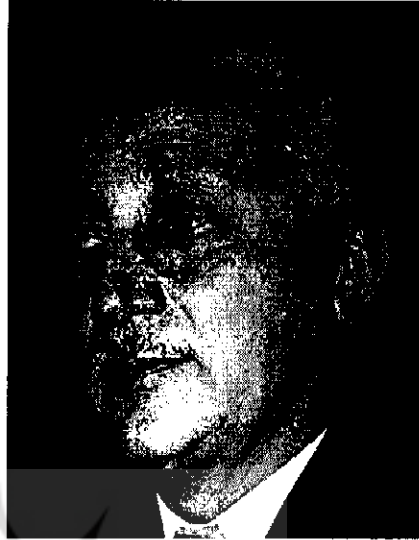
اولین جلسه هیئت وزیران رزم آرا در کاخ ایض (گلستان): ۱. تقی نصر ۲. محمود صلاحی ۳. محمدعلی بوذری (وزیر دادگستری)
۴. حاجعلی رزم آرا ۵. عبدالله هدایت ۶. جهانشاه صالح ۷. ابراهیم مهدوی ۸. پرویز خوانساری ۹. جعفر شریف‌امامی [۳۷۱۸-۴۰۴]

محمد مصدق نخست‌وزیر و چند تن از اعضای کابینه وی (۱۳۳۰). ۱. محمدعلی وارسته ۲. باقر کاظمی ۳. محمد مصدق
۴. حسن ادهم ۵. علی هیات (وزیر دادگستری) ۶. حسینی فرزند [۹۶۸-۴۸]

محمد مصدق و کابینه وی هنگام حضور در مجلس شورای ملی جهت اخذ رأی اعتماد: ۱. مرتضی یزدانیان، ۲. حسن ادهم، ۳. شمس‌الدین امیرعلایی (وزیر دادگستری)، ۴. محمد مصدق، ۵. محمدابراهیم امیرنیمور کلالی، ۶. محمدعلی ملکی، ۷. احمد زوک‌زاده، ۸. عبدالله سمطنی، ۹. محمد ذوالفقاری، ۱۰. عبداللین تربتی | ۱۳۰۳-۱۳۰۴ع

جمال‌الدین اخوی وزیر‌دادگستری کابینه
فضل‌الله ز اهدی (۱۳۳۲-۱۳۳۳) | ۵-۳۱۵۸

حسن سعیمی کفیل وزارت دادگستری در یکی
از کابینه‌های دکتر مصدق (۱۳۳۰-۱۳۳۱) | ۴-۳۰۸۸ع

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
پرتال جامع علوم انسانی

کابینه محمد مصدق به ریاست باقر کاظمی وزیر امور خارجه، قبل از ملاقات با شاه (۱۳۳۱-۱۳۳۲)؛ ۱. سیدفاله مصطفی ۲. صبار فرمائرفامایان ۳. علی اکبر انخوی ۴. ابراهیم خلیل عالمی ۵. احمد ابراهیمی زنگنه ۶. غلامحسین صدیقی ۷. باقر کاظمی ۸. عبدالملک لطفی (وزیر دادگستری) ۹. مهدی آذر ۱۰. جهانگیر حق شناس ۱۱. داود رحیمی | ۱۳۷۶-۱۳۷۴ ع

یکی از جلسات دولت سرلشکر زاهدی (۱۳۳۲-۱۳۳۴): ۱. عبدالله هدایت ۲. علی امینی ۳. فضل‌الله زاهدی ۴. فخرالدین شادمان (وزیر دادگستری) ۵. عبدالله انتظام | ۲۲۴۹-۱۱ع|

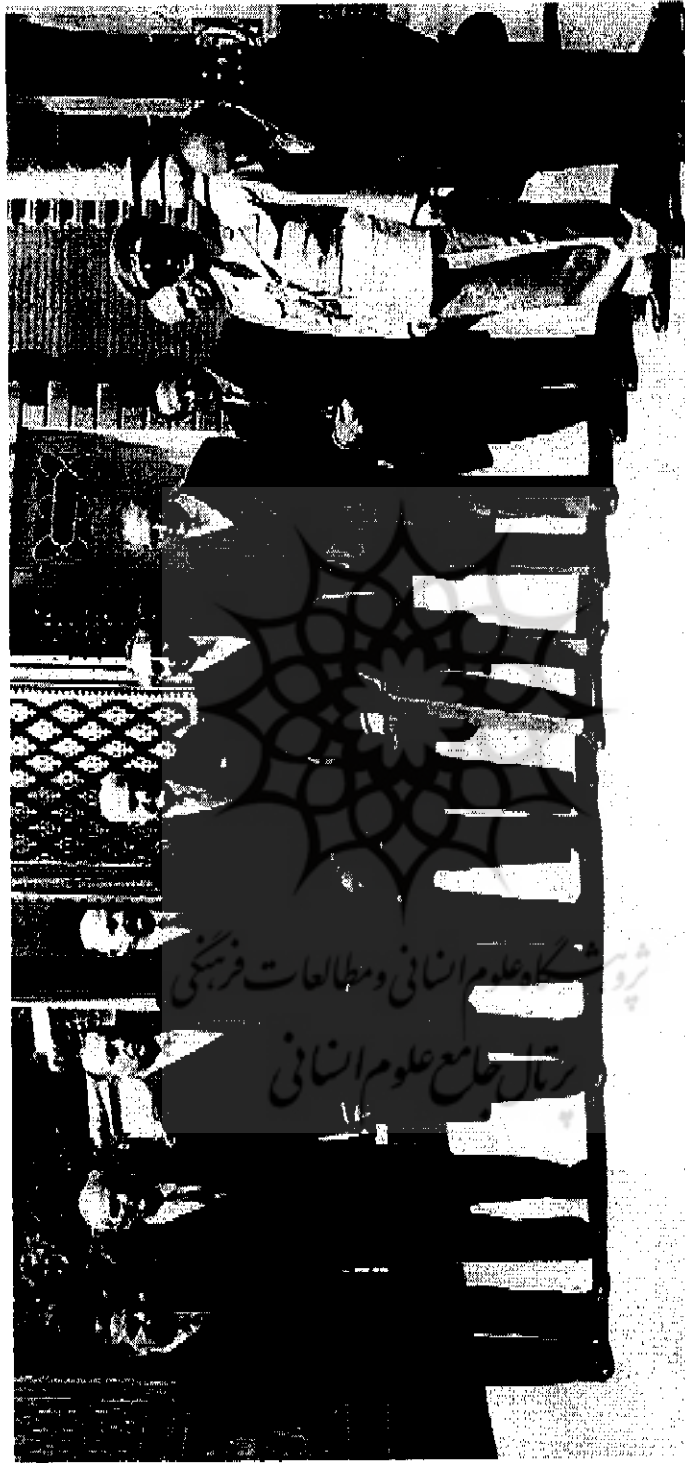
منوچهر اقبال نخست‌وزیر و چند تن از اعضای کابینه وی (۱۳۴۶)؛ ۱. آقاخان بخیار ۲. منوچهر اقبال ۳. حسن اخوی ۴. جعفر شریف‌امامی
۵. ولی انصاری ۶. محمود مهراڻ ۷. محمد مجلسی (کفیل وزارت دادگستری) [۲۴۲۴-۱۱ع]

محمدعلی هدایتی وزیر دادگستری در
کابینه اقبال (۱۳۳۶-۱۳۳۹) | ۱۵۶۲-۴ع

محمدعلی ممتاز وزیر دادگستری دولت شریف‌امامی (۱۳۳۹-۱۳۴۰) | ۱۶۷۱-۴ع

علی امینی و اعضای کابینه وی (۱۳۴۰-۱۳۴۱): ۱. حسن ارستنجانی ۲. صادق امیرعزیزی ۳. عبدالحسین بهتیا ۴. هادی اشتری ۵. غلامعلی فریور ۶. علی امینی ۷. علی اصغر نقدی ۸. جمال گنجی ۹. علی اصغر پورصاحبان ۱۰. نورالدین المومنی (وزیر دادگستری) ۱۱. عطاءالله خسروانی [۲۴۱۹-۱۱ع]

محمدرضا بهلوی و اسدالله علم نخست وزیر هنگام شرکت در یک کنفرانس اقتصادی در محل مجلس سنا (۱۳۲۱)؛ ۱. اسدالله علم ۲. هوشنگ سبسی ۳. محمدرضا بهلوی
۴. جهانگیر نفضلی ۵. غلامحسین خوشبین (وزیر دادگستری) ۶. محمدصافی اصفهانی ۷. ابراهیم ریاحی ۸. مهدی نسیانی ۹. پرویز نائل خالری | ۱۰۸۰-۱۱ (ع)

شوریه‌شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- اسدالله علم و افراد کابینه وی در جلوی کاخ نخست‌وزیری (۱۳۳۱-۱۳۳۲)؛ ۱. حسن شالچیان ۲. مهدی پیراسته ۳. پرویز نائل خانلری ۴. ابراهیم ریاحی ۵. اسدالله علم
۶. غلامیاس آرام ۷. عطاءالله خسروانی ۸. غلامحسین خوشبین ۹. اسماعیل ریاحی ۱۰. محمد باهری (روزبه دادگستری) ۱۱. هوشنگ سبهی
۱۲. نصرت‌الله مینیان ۱۳. علیقلی عالیخانی ۱۴. اسدالله سبهی | ۷۲۸-۷۲۹ع

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

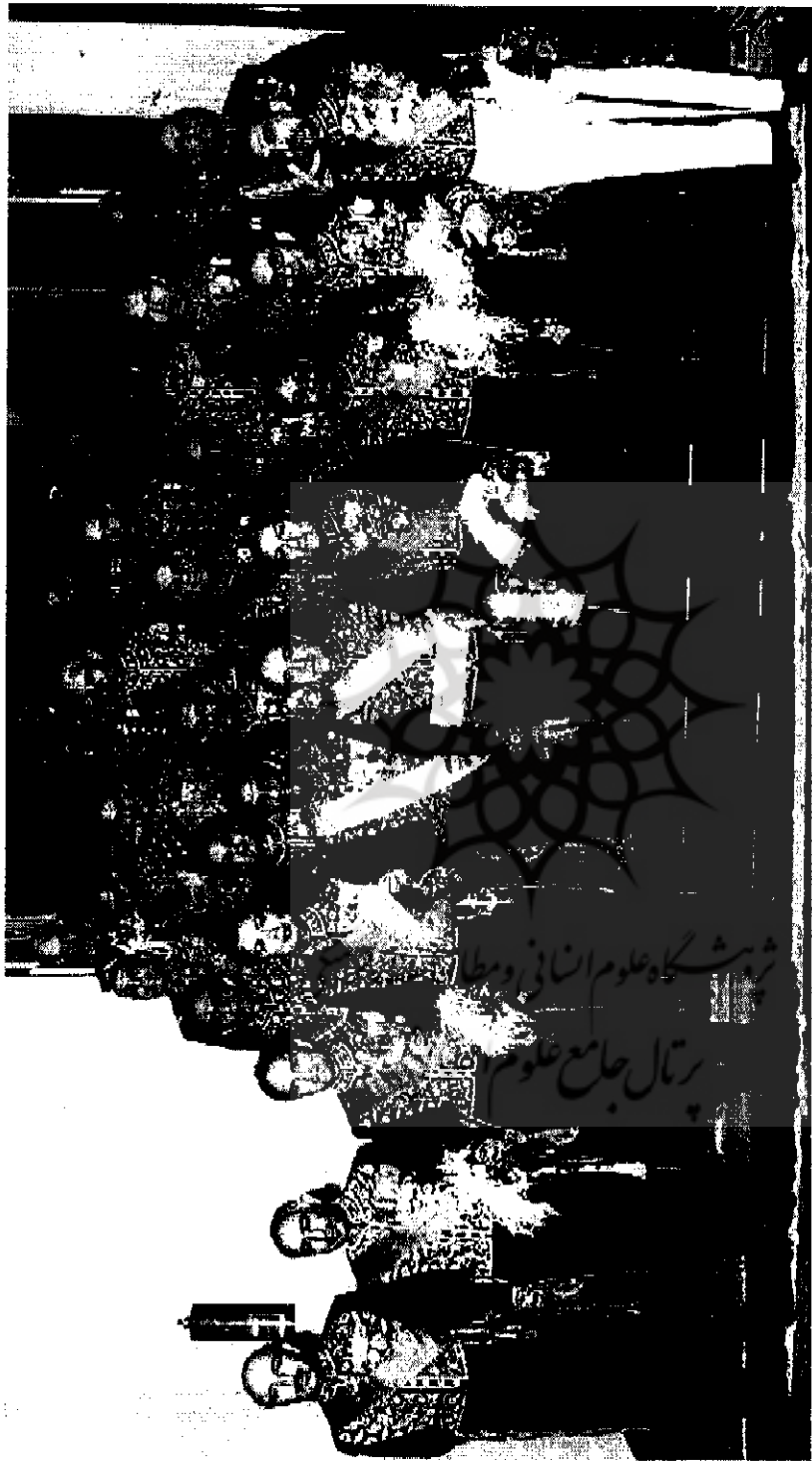
- کابینه حسنعلی منصور پس از معرفی به شاه، در محوطه کاخ نخست‌وزیری ۱۳۳۲-۱۳۳۳: ۱. امدالله صمیمی ۲. اسماعیل ریاحی ۳. عطاءالله خسروانی ۴. حسنعلی منصور ۵. علیش عالیخانی ۶. محمدنصیری ۷. یاقچر عالی (وزیر دادگستری) ۸. امیرعباس هویدا ۹. قاسم رضائی ۱۰. محمود کشمیریان ۱۱. فرهنگ شهبی ۱۲. منصور روحانی ۱۳. جمشید آموزگار ۱۴. جواد صدر ۱۵. غلامعباس آر ام ۱۶. منوچهر گودرزی ۱۷. نصرت‌الله معینان ۱۸. ناصر یگانه ۱۹. ضیاءالدین شادمان ۲۰. هادی هدایتی ۲۱. عبدالمعلی جهانشاهی ۲۲. هوشنگ نهاوندی [۱۱-۳۳۳۷ ع]

امیرعباس هویدا در حال معرفی اعضای کابینه خود به شاه در کاخ نیاوران (۱۳۳۷)؛ ۱. امیرعباس هویدا ۲. محمدرضا پهلوی ۳. مهدی سیمین ۴. منوچهر برنو
(وزیر دادگستری) ۵. حسین کاظمزاده ۶. عبدالمجید مجیدی ۷. عطاءالله خسروانی ۸. محمدصافی اسفندیار ۹. منوچهر گوردوزی | ۹۵۹-۱۱ع

امیر عباس هویدا نخست‌وزیر و اعضای کابینه وی در یکی از روزهای سلام (۱۳۵۰-۱۳۵۶). ۱. عبدالعظیم ولیان ۲. عبدالعزیز مجیدی ۳. هوشنگ بهارندی ۴. عباسعلی خلدیری ۵. امیر عباس هویدا
 ۶. جمشید آموزگار ۷. منوچهر شافقی ۸. هادی هدایتی ۹. محمد سام ۱۰. محمود کشکیان ۱۱. رضا عطیسی ۱۲. ایرج وحیدی ۱۳. منوچهر کلانی ۱۴. فتح‌الله ستوده ۱۵. محمدصافی اصیبا
 ۱۶. فرخ‌رو پاسای ۱۷. کورس آموزگار ۱۸. امیرناسم معینی ۱۹. حسن شالچیان ۲۰. بدالله شهنازی ۲۱. منصور روحانی ۲۲. مهرداد پهلبد ۲۳. منوچهر آرمون
 ۲۴. صادق احمدی (وزیر دادگستری) ۲۵. حسین کاظمزاده ۲۶. علی جنت‌کاشانی ۲۷. حمیدرضا [۱۱۵-۳۹۸]

- محمدرضا پهلوی در میان اعضای کابینه هویدا؛ ۱. شیخ‌الدین شیخ‌الاسلامزاده، ۲. احمد هوشنگ شریفی، ۳. غلامرضا کیاپور (وزیر دادگستری)، ۴. عباسعلی خلعتبری، ۵. کریم منبندی، ۶. ابرج وحیدی، ۷. هوشنگ انصاری، ۸. اسدالله علم، ۹. محمدرضا پهلوی، ۱۰. نصرت‌الله مینیان، ۱۱. ایرج‌اس هویدا، ۱۲. متوجه آبیال، ۱۳. جمشید آیزگار، ۱۴. منصور روحانی، ۱۵. عبدالعزیز مجیدی، ۱۶. انوشیروان پویان، ۱۷. عبدالحسین سمنی، ۱۸. ایرفاس منشی، ۱۹. صادق احمدی، ۲۰. محمد یگانه [۶۶-۱۳۴۴]

چمبر شريفنامي نخست‌وزير و اعضای کابينه وی در روز اخذ رأي اعتماد از مجلس شورای ملی (۱۳۵۷): ۱. منوچهر آزمون، ۲. امیر خسرو الشارقاتسلو، ۳. چمبر شريفنامي محمد باقری (وزير دادگستری)، ۵. موشگ نهاوندی، ۶. محمد یگانه، ۷. محمدرضا امین، ۸. حسینی مهراڻ، ۹. چمبر منصوریان، ۱۰. کاظم ودیعی [۲۸۴-۱۱ع]

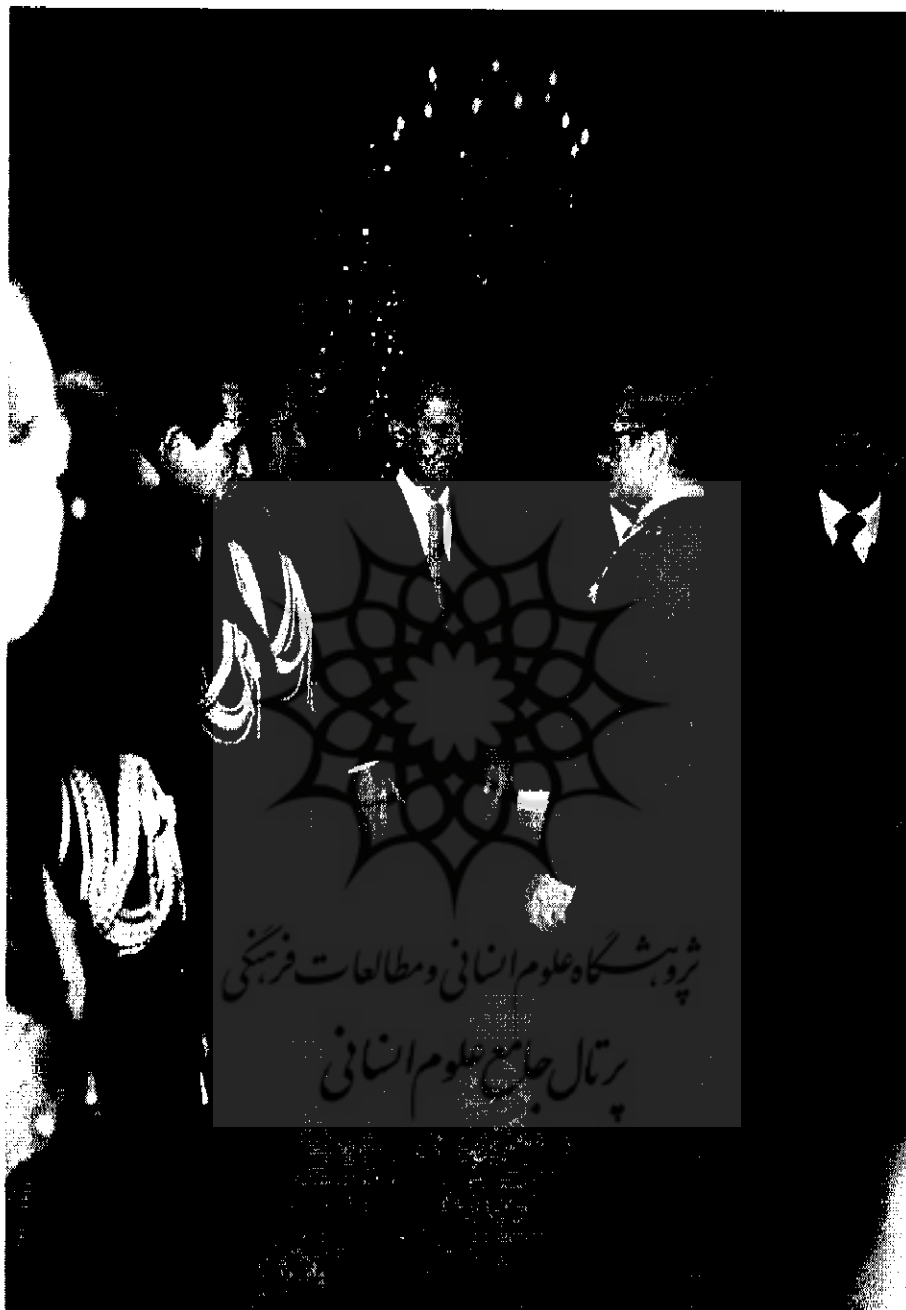

حسین نجفی وزیر دادگستری دولت
شریف امامی (۱۳۵۷) | ۲۳۸۶-۵

یحیی صادق وزیر دادگستری
کابینه شاپور بختیار (۱۳۵۷)

پیشگاه علوم انسانی
پرتال جامع

شاه در دیدار با اعضای کابینه ارتشید غلامرضا ازهاری (۱۳۵۷)؛ ۱. حسنعلی مهران ۲. حسین نجفی (وزیر دادگستری) ۳. غلامعلی اویسی ۴. امیرحسین ربیعی ۵. کمال‌الدین میرحیبالهی ۶. ایرج مقدم | ۳۷۸۲-۱۱ع |

شپښگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی